

PELLAUD, Bruno. Switzerland, an Island of sanity? *ATS-ydintekniikka* 3/1979.

PIETILÄ, Kauko. Lintu vai kala? *Tiede & Edistys* 4/1987.

POHORYLES, Ronald. What power the media? The influence of the media in public affairs: an Austrian case study. *Media, Culture and Society*, vol. 9 (1987), 209-236.

TSHERNOBYL ja journalismi. Turun yhteiskunnallistoloudellisen yhdistyksen julkaisuja nr. 3/1987.

TIGERSTEDT, Christoffer & TUORMAA, Jussi. Wait a minute, Mr. Postman! - Some critical remarks on Neil Postman's childhood theory. *Acta Sociologica*, vol. 30. nr. 1 (1987)

TIMONEN, Ilkka, TÖRMÄ, Riitta & MÖRÄ, Tuomo. Tshernobylin voimallontuomus lehdissä. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja B, nr. 21, 1987.

Edessä Ahmavaara, takana...

AHMAVAARA, Yrjö. Esseitä tästä ajasta. WSOY, 1987. 352 s.

Yrjö Ahmavaaraa voisi arvioida kahdella tavalla: poliittisesti ja tieteellisesti. Suurin osa hänen uusimman kirjansa, *Esseitä tästä ajasta*, arvosteluista on ollut poliittisia. Ja poliittisesti Ahmavaara on saanut kyytiä niin oikealta kuin vasemmalta. Erityisesti toimittajat ovat olleet vihoissaan Ahmavaaran yhdelle perusväittämälle, jonka mukaan länsimaiset tiedotusvälineet ovat uusvasemmistolaisien marxilaisten toimittajien soluttamia. Toimittajat ovat vastanneet kuorossa: emme ole marxilaisia. Erehdyimme ehkä 70-luvulla, mutta ei enää. Ja samaan hengenvetoon nämä toimittajat päivittelevät miten oikeistolaiseksi Ahmavaara on muuttunut.

Jätetäänpä nyt politiikka ja katsotaan mitä tieteellistä sanottavaa Esseillä on tästä ajasta.

Tieteellisesti näyttäytyy mielestäni ensisijaisesti materialisti. Ahmavaara pitää kiinni materialismista aikana, jolloin tieteessä ja taiteessa nostavat päättään toinen toistaan merkillisemmät filosofisen idealismin variaatiot. Ahmavaara menee jopa niin pitkälle, että vertaa 70-luvun suomalaista marxismi-boomia uskontoon. Väite onkin osittain tosi. Monet 70-luvun vasemmistoradikaalit omaksuivat todella marxismi-leninismien uskonnonomaisesti ymmärtämättä Karl Marxin filosofiseen työhön sisältyvää materialismia. Tämä ehkä osin selittää miksi monille 70-lukulaisille on nyt ollut tavallaan luonnollista siirtyä idealismin kannalle. Mutta toisaalta Ahmavaaran teesi pitää paikkansa vain osittain. Monille tutkijoille ja opiskelijoille Marx avautui aivan aidosti 60- ja 70-luvulla. Tämän seurauksena maahamme muodostui pieni marxilainen sivistyneistöryhmittymä, joka on tuottanut pysyvästi arvokasta tiedettä ja taidetta (*Suomalainen kapitalismi*, *TANDEM*, luokkarakennetutkimukset, *Tiede&Edistys* -lehti, *Kulttuurivihkot* ym).

Materialismin ohella Ahmavaaran Esseissä on marxilaiselta kannalta katsottuna toinenkin myönteinen piirre. Tämä on arvoasetelmien tieteellisen rationaalisuuden puolustaminen ja Humen giljotiinin vastustaminen. Tässä suhteessa Ahmavaara on samalla kannalla kuin tunnetussa *Informaatio*-teoksessa. Eräät marxilaisinakin tunnetut tutkijat ovat viime aikoina horjuneet tässä keskeisessä filosofisessa ongelmassa.

Löydän siis Ahmavaaran parjatuista esseistä ainakin kaksi marxilaiselta kannalta myönteistä asiaa: Humen giljotiinin vastustaminen ja materialismiin perustuva uskonnon vastaisuus.

Tässä kohdassa on tosin muistettava, että politiikan ja tieteen raja on hiuksenhieno. Poliitikassa Ahmavaara on mennyt niin oikealle, ettei se voi olla näkymättä hyös hänen tieteellisissä katsoimuksissaan. Pitkän päälle on mahdollista olla samaan aikaan materialisti ja puolustaa Israelin valtiota tai imperiaalisuutta. Mieleeni nousi kysymys: jos Ahmavaara jatkaa nykyisellä kurssilla niin aikooko hän seuraavaksi tarkistaa kantaansa materialismiin? Näin voisi päätellä Ahmavaaran suhteesta ihaillemaansa Malcolm Muggeridgeen. Hän näet siunaa

Muggeridgen uskoontulon ja pyhiinvaellusmatkat Israeliin, vaikka on muuten verisesti uskontoa vastaan.

Ja näiden kahden työllä ja tuskalla löytämäni myönteisen aspektin jälkeen onkin sitten vaikea löytää mitään muuta hyvää. Päinvastoin: Esseissä on kosolti enemmän hyvin kyseenalaista aineistoa. Yksi tällainen on rajaton usko matemaatiikkaan. Ahmavaaran mukaan todellisuus on matemaattinen ja vain matemaattiset todistukset ovat sitovia. Tällä perusteella hän leimaa epäeksaktit yhteiskuntatieteet ja erityisesti sosiologian ideologisiksi mielipidetieteiksi. Vain matemaattisesti eksaktit tieteet antavat mahdollisuuden todistaa esimerkiksi arvoasetelmia. Aivan erityisesti Ahmavaara ihallee fysiikkaa - se on hänelle jonkinlainen Vapauden Tiede. Tässä kohtaa ei lukija voi olla hymyilemättä: ovatko tosiaan esimerkiksi ne tuhannet ja taas tuhannet fyysikot, jotka työskentelevät ydinaseiden parissa, jotenkin ihailtavia?

Toinen tässä kohdassa mieleeni nousut kysymys koski tiedotusoppia. Onko sekin vain epäeksakti mielipidetiede? Vastausta ei löydy, sillä Ahmavaara ei esseissään kirjoita mitään tiedotusoppista. Esseitten hakemistosta on turha etsiä sen paremmin koti- kuin ulkomaisia tiedotusopin klassikkoja. Silti esimerkiksi Kauko Pietilän väitöskirjan pitäisi täyttää Ahmavaaran vaatimukset matemaattisesta eksaktiudesta. Miksi Ahmavaara selvästi välttelee tätä aihetta? Ja toisaalta pieni ajatusleikki: jos Ahmavaara tunnustaisi tiedotusopin tieteeksi K. Pietilän väitöskirjan takia niin mahtaisiko K. Pietilä olla onnellinen tästä huomionosoituksesta? Entä miten Ahmavaara suhtautuu siihen kovaan kritiikkiin, jota Pietilä on saanut osakseen?

Esseistä ei löydy vastauksia näihin kysymyksiin. Syynä lienee Ahmavaaran heikko marxismin tuntemus, ja 80-luvun tiedotusoppikeskusteluhan käsitteli (ainakin aluksi) nimenomaan marxismitulkitintoja (marxismi-leninismi vastaan ns. läntinen marxismi).

Esseet paljastavat ettei Ahmavaara tunne juuri lainkaan marxismia, eikä erityisesti Karl Marxin pääteosta **Pääomaa**. Muuten ei voi käsittää Ahmavaaran väitettä, jonka mukaan Marx oli matemaatiikkaa hallitseman filosofi, joka ei käyttänyt tilastollisia aineistoja,

vaan "... jonkinlaista todistusteoreettista, generalistista lähestymistapaa aiheeseensa." (S. 286.) Ja edelleen. Ahmavaara väittää marxismia alkuperältään saksalais-venäläiseksi "harmaan vyöhykkeen" ideologiaksi. Kuitenkin hän on Esseistään päätellen liikkunut paljon Lontoossa, koskapa kirjoittaa kovasti kaupungin kulttuurielämästä. Mahtaako hän lainkaan tietää, että Pääoma on kirjoitettu juuri Lontoossa, suureksi osaksi British Museumiin tiloisiin?

Sitten Esseitein sosiologiseen pääteemaan - sivistyneistöön. Ahmavaara syyttää länsimaista sivistyneistöä uskonnonomaisesta marxismin ihailusta ja totalitarismin suosimisesta. Ajatusketju on suunnilleen seuraavanlainen. Kaiken syynä on usko ranskalaisten jakobiinien 1700-luvulla luomaan naiviin tasa-arvoisuusoppiin. Tämän tieteellisesti epäpätevän opin varaan on rakennettu myös useitten länsimaitten koulutusjärjestelmä. Ja tämän järjestelmän myötä koulutusväylät ovat avautuneet myös älyllisesti kehittymättömille alemmille yhteiskuntaluokille, joilta puuttuvat ennen kaikkea valmiudet omaksua eksakteja matemaattisia tieteitä. Siksi kehittymättömät ainekset ovatkin hakeutuneet yksinkertaisten mielipidetieteitten pariin - ne kun eivät tasoltaan ole yhtä vaativia kuin matemaattiset tieteet. Silti näistä "tasa-arvoisista lällärikouluista" valmistuneet ihmiset ovat saaneet virkoja valtionhallinnosta, oppituojeja yliopistoista ja ennen muuta he ovat soluttautuneet toimittajiksi tiedotusvälineisiin, siis varsin merkittäviin yhteiskunnallisiin asemiin. Älyllisesti vajavaisina he ovat kuitenkin tieteen sijasta omaksuneet uskonnonomaisia ideologioita, joista Ahmavaara mainitsee nimeltä kaksi: marxismin ja ääripositivismin, ja nielaiseet niihin sisältyvän totalitarismin.

Tällainen on tiivistetysti Ahmavaaran selitys marxismin ja totalitarismin suolle lännen sivistyneistön keskuudessa.

Teoriaa kohtaan voi esittää useita hankalia kysymyksiä. Ensimmäinen on se, että Ahmavaara ei millään lailla määrittele sivistyneistöä. Toiseksi hän ei todista teoriaansa empiirisesti - eikä matemaattisesti, ts. Ahmavaara ei itse noudata omia vaatimuksiaan matemaattisesta eksaktiudesta. Olisikin mielenkiintoista nähdä tuo "lällärisivistyneistö"

matemaattisena mallina ... Kolmanneksi, voidaan sanoa että väittämä marxismin suuresta suosiosta läntisen sivistyneistön keskuudessa on pötyä. Jopa 60- ja 70-lukujen radikaaleimpina vuosina enemmistö sivistyneistöstä pysyi konservatiivisen ideologian kannattajana. Voisi jopa väittää, että yksi pääsyy kapitalismin säilymiselle läntisessä Euroopassa on sivistyneistön laajamittainen tuki kapitalismille ja konservatiivisille puolueille. Ja neljänneksi on sanottava, että Ahmavaaran ihanneyhteiskunta, joka paljastuu Esseitten rivien välistä, on äärimmäisen totalitaarinen. Vai miltä tuntuisi elää "kurin ja järjestyksen" ihannevaltiossa, jossa ihmiset syntymästä saakka jaettaisiin matemaattisesti lahjakkaisiin ja lahjattomiin? Edellisistä tulisi "tosisivistyneistöä", johtajia, ja jälkimmäisistä alamaisia, alistettuja. Ajatusketjua voisi jatkaa hyvinkin orwelliläisiin kauhukuviin saakka. Itse asiassa Ahmavaaran oma ajattelu johtaa sinne mistä hän aloittaa eli Orwellin totalitarismikritiikkiin. Dialek-

tiikan ymmärtämistä Ahmavaaralta ei voine vaatia, mutta kyllä tässä on jo tragikoomista vastakohtien ykseyttä.

Lopuksi pari sanaa Ahmavaaraa vastaan esitetystä pääosin poliittisluonteisesta kritiikistä. Minua ihmetyttää tuon kritiikin ilmeinen tekopyhyys. On ihmetelty miten äärioikealle Ahmavaara on kulkenut, mutta samalla on jätetty huomaamatta että Ahmavaara on vain edelläkävijä. Suomen sivistyneistö kulkee nyt oikealle. Olisin jopa valmis arvioimaan, että nykyisen poliittisen tilanteen jatkuessa Ahmavaaroja ja Matti Pulkkisia tulee lisää. Nykyäänhän on lähes muotia kulttuuripiireissä irtisanoutua mahdollisimman päättäväisesti marxismista. Kirjallisuus, tiede, elokuva tarjoavat tästä koko ajan esimerkkejä. Eli samalla kun kriitikot päivittelevät Ahmavaaran irtisanoutumista marxismista, olisi joskus syytä vilkaista peiliin. Ahmavaaran ideologia voi olla lähempänä kuin luullaan.

Jorma Mäntylä